

Tractatvs De Magis, Veneficis Et Lamiis, Deqve His Recte Cognoscendis Et Pvnienendis

Propter Varias & controversas de hac quaestione hominum sententias,
vtilissimus & cunctis ad Rerumpublicarum gubernacula sedentibus
maxime necessarius ... in tres libros distributus

Qvomodo Contra Magos, Veneficias, Et Lamias procedatur

Gödelmann, Johann Georg

Francofurti, 1591

VD16 G 2487

Capvt III. Quomodo contra Magos & veneficas per viam inquisitionis
procedatur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61533)

Drechleuchtiger Hochgeborner Fürst / gnediger Herr / auff
 N. Anklägers cōtra N. Angeklagtin / in puncto prætensi veneficij
 erscheinet Angeklagte N. hiemit gehorsamlich / begehrt ihr bevor alle rech-
 tliche Wolthat / damit Angeklagtes Theil / nicht allein inn gemeinen ge-
 schriebenen Rechten / sonder auch nach allem vbllichsten Gebrauch dieses E. F. G.
 Gerichts / befreyhet. Vnd weil jr zweiffels ohne / auff eslicher ihrer Mißgünstigen
 nichtiges Angeben / ein vermeinte Zauberey / vnd darauß erfolgte vergifftige Tö-
 dung vnd Mord will zugemessen werden / deren sie doch mit nichten geständig / auch
 in alle Ewigkeit dessen nicht kan vberwiesen werden / Als thut sie N. Angeklagte /
 omnibus exceptionibus. tam ante, quàm post litis contestationem cō-
 petentibus, nec non defensionibus saluis, hiemit litem negatiuè conte-
 stiren, & negat narrata prout narrantur, ac ob id dicit petita, prout pe-
 tuntur, fieri non debere. Mit vnderthäniger Bitt / sie auff irer erfundenē Un-
 schuldt / mit endlicher Brheil vnd Recht / sampt Erstattung des auffgegangē Ge-
 richtskosten vnd Schaden / ledig erkennen / E. F. G. Hochadelich mildtrichterlich
 Ampt demütig anruffende.

C A P V T III.

QVOMODO CONTRA MAGOS ET VENEFI-
 cas per viam inquisitionis procedatur.

Summæ.

- 1 Curia assumit informationes, vt delicta eò citius puniantur.
- 2 Iudex tenetur reos inquirere, ne videatur cum ipsis colludere.
- 3 Inquisitio quid.
- 4 An inquisitio sit prohibita.
- 5 Inquisitio, non precedentibus legitimis indicijs, nulla est.
- 6 Diffamatio precedere debet.
- 7 Consuetudo Scotia.
- 8 Fama à fide dignis venire debet.
- 9 Fama res veras & falsas nunciat.
- 10 Fama per duos testes probatur.
- 11 Testis deponens de fama, quomodo probet.
- 12 Testes nominare debent, à quibus diffamationem audiuerunt.
- 13 Vnus testis deponens de veneficio, facit indicium contra reum ad inquirendum.
- 14 Secundum indicium ad inquirendum oritur ex dicto socij criminis.
- 15 Tertium indicium.
- 16 Quartum indicium.

- 17 *Quintum indicium.*
 18 *Veneficas ex solo aspectu cognosci posse, vulgus existimat.*
 19 *Mala Physiognomia arguit malam naturam.*
 20 *Verba Ciceronis.*
 21 *Exemplum mala conscientia seipsum prodentis.*
 22 *Inconstantia facit tantum indicium ad inquirendum.*
 23 *Sextum indicium.*
 24 *Septimum indicium.*
 25 *Consuetudo iudicum pessima, in explorandis Veneficis.*
 26 *Grillandi & Bodini opinio.*
 27 *Danaei opinio.*
 28 *Iudex ex indicijs Magorum neminem in carcerem conjicere, vel tortura subjicere*
 29 *Augustini dictum.* (debes.

Per viam inquisitionis proceditur, quando curia assu-
 mit informationes contra delinquentes, vt delicta eò ci-
 tius puniantur, sicq; status Reipublicæ constans & illæsus
 permaneat. Teneatur enim iudex ex debito officij sui, Ve-
 neficas & Magos, latrones & sceleratos, inquirere, & quæ-
 sitos punire, prout meruerint, ne videatur cum ipsis colludere, vel eo-
 rum dicta & facta approbare, l. 2. ibi. Et si iudex repertum non vindicat,
 tegere vt conscius criminosa festinat, C. de commer. & Mercator. Offi-
 cium enim boni magistratus est, seuerè in sceleratos animaduerte, re &
 ditionem repurgare ab hominib. scelestis, publicam tranquillitatem
 perturbantibus, Roma. 13. Nam vbi omnia omnibus licent, ibi pessimè
 est consultum ciuib. Estq; inquisitio criminis alicuius, per superiorem
 præcedente à fide dignis & honestis fama communi, vel cum de delicto
 ex indicijs præcedentibus aliquo modo constat, tam contra absentem,
 quam præsentem inuestigatio, cum descriptione circumstantiarum.
 Althusius in Jurispr. Rom. li. 2. c. 2. Existimant nonnulli, inquisitionem
 prohiberi per l. fi. C. de Accusa. Ego nihil dubito eã regulariter permit-
 ti, per d. l. 13. D. de off. præsidis. Nam quòd ipsi distinguunt inter genera-
 lem inquisitionem, somnium est. Quomodo enim in genere aliquid
 peruestigabit magistratus, q; fructum afferat Reip. nisi perueniat tandè
 ad speciale inquisitione aduersus hunc vel illu. Quod item dicunt, sine
 legitimis indicijs specialem inquisit. non pcedere, id obseruandũ est et
 in illa, quam ipsi vocant generalem. Nam nullus omninò pot in suspici-
 onem adduci, nisi ex causa secundũ juris definitionem verisimili. q; cum
 adest,

adeft, quilibet iudex poteft, fiue dicas generaliter, fiue fpecialiter, inquirere veritatem. Porro in quocunq; cafu, in quo iudex fiue de iure communi, fiue ftatutario, fiue ex confuetudine, poteft procedere ex officio ad inquirendum, nunquam debet neq; poteft à feipfo procedere, ad inquirendum, fiue affumendas informationes, vel iudicia fpecialia contra aliquem, nifi aliquid præcedat, quod aperiat inquisitioni viam, fcilicet diffamatio, vel querela partis, vel denunciatio, vel huiusmodi quid aliàs enim proceffus effer ipfo iure nullus, etiam fi delictum foret exindè plenè probatum, fecundum Iulium Clarum receptarum fententiarum, lib. 5. §. final. præct. crimi. quæft. 5. n. 4. fol. 97. col. 2. De confuetudine Scorix, quæ Medionali quoq; eft recepta. Magi & Veneficæ hac ratione inquiruntur: In templo eft cauus truncus, in quem cuilibet permiffum iniicere chartulam, nomen Magi, rem geftam, locum, tempus & testes exponentem. Hic truncus quindeno quoq; die in præfentia iudicis vel infligatoris aperitur, & poftea ciàm de ijs, quorum deprehensa fuerunt nomina, inquiritur. Sed hanc confuetudinem, quæ nimis latam habenam concedit his, qui de falute fua desperârunt, & hac ratione bonos in difcrimen adducunt, in medio relinquamus, & videamus, quid leges & constitutiones Imperatorum nobis præfcribant. Primò itaq; necelle eft in hoc delicti genere, eum contra quem inquitur, de crimine Veneficij diffamatum effe; talis enim diffamatio loco accusationis fuccedit, quali videatur populus ipfe, illum, vt reum criminis, iudici deferre. Et hæc eft communis Dd opinio Iul. Clar. in P. criminal. quæft. 6. num. 1. V Vefenbecius in Paratit. D. de Accufat. num. 1. Ideoq; cauti aduocati in concipiendis articulis inquisitionalibus, inter alios quoq; & hunc ponunt: Ob nicht wahr/das N. Angeklagte von den Leuten diefes Orts zu N. lange Zeit hero mit der Zäuberrey verdacht vnd berüchtiget gewesen/ vnd für eine Zäuberinne/gleich wie auch ihre Mutter/von N. vnd vielen Leuten gehalten. Veruntamen fi fermoni communi & famæ hærendum eft, ea non ab aduerfarijs, fed ab hominibus fide dignis oportet nafci. C. qualiter & quando de Accufat. Et cap. 25. Constitut. criminal. Doch foll folcher beßer Leummuth nicht von Feinden oder leichtfertigen Leuten / sondern von vnpartheylichen / redlichen Leuten kommen. Hæc diftinctio eft neceffaria, vt præripiatur improbis occasio appetendi bonos calumnijs. Sic enim Poëta de fama fcribit, inquiens:

*Fama malum quo non aliud velocius vllum,
Mobilitate viget, viresq; acquirit eundo.*

Et paulò

Et paulò post sub finem eiusdem descriptionis :

Tàm ficti praviq; tenax quàm nuncia veri.

Fama, inquit, non minus res fictas & planè falsas, quàm verè
contingentes sæpenuerò hominibus annunciat. Fama au-
tem probatur per duos testes, cùm in ore duorum vel trium stet
omne verbum, Deut. c. 17. Et hæc est communis DD. conclusio
Iul. Clar. d. loco quæst. 6. num. 12. Iosephus Mascordus de pro-
batio. vol. 2. conclusio. 749. num. 1. Vt autem testis deponens,
de fama probet, necesse est, vt dicat, quod audiverit hoc publicè
dici, à maiore parte populi seu hominum illius loci, in quo erat
fama hunc esse Magum vel Veneficum. Philip. Dec. Conf. 37. n.
10. & ibi Carolus Molineus in verb. publice. Rol. à Valle. Conf.
54. num. 17. Laurentius Kirchovius, Præceptor meus, commu-
opinio. Cent. 3. conclusio. 26. Imò quòd amplius est, deponen-
tes super fama, si fuerint interrogati, nominare eos debent, à
quibus audiverunt, id de quo deponunt, esse publicam vocem,
& famam, aliàs non probant. Iul. Clar. d. loco, num. 16. Vnus
quoq; testis deponens de veneficio, facit indicium contra re-
um ad inquirendum, id est, quo ad assumendas specialiter con-
tra eum informationes. Iul. Clar. d. quæst. 21. num. 2. Et hoc ap-
pellat Baldus, ibi indicium facti, quod scilicet dirigit iudicem in
viam perscrutationis ad indagandum, an ille talis, qui ab eo no-
minatur, sit reus illius delicti. Secundum indicium ad specia-
lem inquisitionem in crimine veneficij oritur ex testimonio
socij criminis Magi vel veneficæ. Iul. Clar. quæ. 2. n. 8. vide l. c. 8.
Tertium indicium est suspicio, nam in hoc crimine ex sola su-
spicione proceditur ad inquisitionem, quamvis diffamatio nõ
procedat. Francif. Ponzinib. de Lamijis supra d. loco, num. 88.
Existimo tamen, quòd vltra ipsam suspensionem adhuc requira-
tur diffamatio in hoc crimine, sicuti in alijs, aliàs daretur nimis
lata habena inquisitoribus, si possent ex suo capite contra om-
nes inquirere, nulla diffamatione præcedente, sed ex sola su-
spicione

G

spicione

16 spicione tantum, quod nullo modo est dicendum. Quartum indicium ad inquirendum est, si diffamata venefica nata est ex parentibus veneficis & Magis. Si enim Saga est mater, est etiam filia, iuxta proverbium Germanicum: *Das Bier schmecket nach dem Saff.* Nam quod in causa impudicitæ dicitur, filiam esse matri persimilem, non semper verum est, de Magis verò omnibus ferè certissima est regula, vt ex innumeris indicijs comper- tum asserit Bodinus. Et huc spectat Catulli Distichon:

*Nam magus ex matre et gnato gignatur oportet,
Si vera est Persarum impia religio.*

Ideoq; advocati etiam hunc articulum ponere solent: *Ob nicht wahr / daß der Angeklagte N. Mutter mit gleicher Zauberey umbgegangen / auch von jederman in der Nachbarschafft für eine Zäuberin gehalten worden?* Nullum enim est sacrificium, quod ab istis hominibus tantoperè Diabolus expetat, quàm vt suos, ipsorumq; liberos, simul ac hauserunt lucem, ipsi voveant.

17 Quintum indicium est inconstantia, titubatio & trepidatio veneficæ, pleræq; enim vetulæ, vultam defigunt humi, nec in os
18 iudicem audent aspicere. Et vulgus putat, eos ex solo aspectu ideo cognosci posse, propterea quod pleræq; vetulæ aliorum obtutum effingentes semiclausis oculis conniveant, ne per frigna oculorum prodantur, & hoc indicium Bodinus non omnino contemnendum scribit. Potest enim iudex ex vultu, aspectu, qualitate personæ, constantia, trepidatione, ex oculorum sermonisq; indicio delinquentis conscientiam observare. Vnde illud vulgatum:

Hec, quàm difficile est crimen, non prodere vultu.

Et Iuvenal. Satyr. 1. in fine.

— *rubet auditor cui frigida mens est,
Criminibus tacita, sudant præcordia, culpa.*

Idem

Idem Satyr. 2.

— — *hunc ego satis**Imputo, qui vultu morbum, incessuq; facetur.*

Mala enim Physiognomia arguit in genere malam natu- 19
 ram. Hinc Cicero in oratione pro Roscio comoedo. Oro atq; 20
 obsecro vos, qui nostis vitam inter se vtriusq; conferte: qui non
 nostis faciem vtriusq; considerate: nō nne ipsum caput & su-
 percilia penitus abraſa, olere malitiam & clamitare callidita-
 tem videntur, nō nne ab imis vnguibus vsq; ad verticem sum-
 mum, (si quam coniecturam affert hominibus tacita corporis
 figura) ex fraude, fallacijs, mendacijsq; constare totus videtur,
 qui idcirco capite & supercilijs semper est rasis, ne vllum pilum
 viri boni habere dicatur. In Thuringia est oppidulum ad Or- 21
 lam Neustad, ibi cum scortum infantulum clam editum, occi-
 disse, & in vicinam piscinam proiecisset, forte linteolum, in
 quod inuolutus fuit infans, prodidit factum. Res ad magistra-
 tum delata est, cumq; homines simplices non scirent aliam
 commodiorem rationem inuestigandi sceleris, omnes puellas
 in curiam conuocant, & singulas explorant. Facile autem pa-
 tuit indicium, tum ex vultu, tum etiam sermone, reliquas esse
 innocentes. Cum autem ventum esset ad eam, quæ tantum sce-
 lus patrarat, non expectauit ipsa dum interrogaretur, sed ma-
 gno clamore contendit, se non esse ream criminis. Statim ob-
 orta magistratui suspicio est, nō vacare eam crimine, quod am-
 bitiosius quàm reliquæ se excusaret, ac à lictoribus arrepta, sta-
 tim eadem fassa est. Huius generis infinita exempla quotidie vsu
 veniunt, vbi sollicitè excusando homines se accusant & pdunt,
 vt Lutherus in c. 4. Gen. ait. Verum est enim, quod eodem c. 4.
 v. 4. scriptum extat: Si non benè egeris, ad fores peccatū cubat.
 Et commu. est DD. sententia, inconstantiam, titubationem & 22
 trepidationem non facere indicium ad torturam, nisi alia con-

G 2

currant

currant indicia, sed ad vltiorem inquisitionem tantum. Iul. Clar. quæst 21. num. 38. vbi ait: Si essem iudex, ex sola variatione non subijcerem reum torturæ, cum multi natura adeò sint timidi, vt si veniant in conspectum iudicis, ita turbentur, vt ne-
 23 sciant, quid dicant, quamuis sint innocentissimi. Sextum est inimicitia, quæ facit indicium ad inquirendum, & non ad torturam, vt est communis opinio. Antonius Gomezius c. 13. delect. num. 11. Grammat. consil. criminal. 3. num. 16. Nam cum Magi & veneficæ plerumq; aduersus inimicos scelera sua exer-
 ceant, diligenter peruestigandum est an is, qui occisus aut fasci-
 natus præsumitur, odium contra veneficam suspectam gesserit, singulaq; ex venefica, capita inimiciarum inquirenda, vt rectè
 24 ait Bodinus lib. 4. cap. 1. fol. mihi 326. Septimum est de patria veneficæ, & an non solum verterit. Solent enim tales de pago in pagum migrare, nisi bona certo in loco ipsas remorentur ex-
 25 plorandaq; occasio, cur sedem mutauerint. Quidam imperiti & sanguinarij iudices, per saltum cribri veneficas explorant, aut pueris templum adeuntibus nouos calceos exungia suilla per-
 unctos curant indui, aut res quasdam alias templorum liminio
 26 substernunt, ne veneficæ possint egredi. Paulus Grillandus, Bodinus & inquisitores, validissimum signum cognoscendi veneficas, & hoc dicunt, quòd lachrymas emittere non possunt. Sunt qui referant stigmata quædam post aures, vel in anteriore frontis parte Sagarum: sed ea tamen haud omnibus apparere. Triscalanus quidam, recensente Bodino, dixit Magis impressum esse signum, quasi vestigium leporis, cui quamuis ad ossa vsq; indatur acus, locum tamen sensus expertem esse: & hoc indicio se plurimos Magos patefecisse. Et ex his indicijs desumptam præsumptionem esse firmissimam, & cum alijs sufficientem, vt procedatur ad condemnationem, Bodinus ait. Addit autem: Ego tamen, inquiens, cum Danæo sentio, principes quosq; Magos carere signo, aut illud habere loco tam abdito,
 vt eos

vt eos per hoc detegi difficilimum sit. Nam à Valesco quodam nobili viro accepi, quosdam à Diabolo sub palpebrarum altera, quosdam ex vno ex labijs, quosdam in podice obfignari. Hæc ille. Danæus putauit Satanam ijs tantum notam inurere, quos 27 metuit pactum suum deserturos, alijs verò quos constantes fore sperat non item. In viris tamen notam eiusmodi apparere, vt plurimum in dextro humero, inter labia, in palpebris, nonnullis in sede, vt non facillè reuelentur. In fœminis ad femur, sub axillis, aut in genitalibus. Sed hæc indicia inania sunt, absur- 28 da & friuola. Ideoq; reiicienda, nec admittenda, vtpote legibus nostris contraria. Ita enim sonat Lex Carolina: *Es soll auch auff der anzeigen/die auß der Zauberey oder andern Künsten war- zusagen sich anmassen/ niemandts zu Gefängnuß oder peinlicher Frage genommen / sondern dieselbigen angemasten Wahrsager vnd Ankläger sollen darumb gestraffe werden.* Sed vt tandem 29 concludam: Semper in inquirendo, dictum illud Augustini grauissimum, prudens iudex obseruabit 2. quæst. 1. Multi corriguntur, vt Petrus, multi tolerantur, vt Iudas, multi nesciuntur, donec veniat Deus, qui illuminabit abscondita tenebrarum. De libello inquisitionis formando vide c. 59. constitutio. criminal. Carol.

CAPVT III.

DE DEFENSIONE SEV PURGATIO-
NE IVRATORIA ET ARMATA.

Summæ.

- 1 *Inquisitioni subueniant purgationes legitime.*
- 2 *Purgatio legitima quæ.*
- 3 *Purgationi legitima quando locus sit.*

G 3

4 Pur-